Quim Gibert: “A la Franja la gent se sent a la intempèrie perquè no té els seus drets lingüístics reconeguts”

Autor: Pere Millan Roca
Data de publicació: 02-02-2026

Entrevista a l’autor Quim Gibert, que presenta el seu darrer llibre, 'Allà d'allà. Alfabet incomplert de la Franja de Ponent', a la Universitat Catalana d'Estiu de Prada.

Quim Gibert (Arenys de Mar, 1962) és professor de secundària i viu a Fraga, la seva vila d’adopció d’ençà de fa més de dues dècades. A més, exerceix d’activista pel català com a integrant del Casal Jaume I de la capital del Baix Cinca. Enguany, ha publicat Allà d’allà. Alfabet incomplert de la Franja de Ponent (Llibres de l’Índex), un recull d’articles i petits relats en què retrata, per mitjà de la quotidianitat, la realitat lingüística i social d’un territori sovint oblidat per les autoritats. El llibre combina escrits nítidament polítics amb uns altres de costumistes que dibuixen el dia a dia dels ciutadans franjolins del primer terç del segle XXI. Aquest dissabte, a les 18.00, el presenta a Prada, dins la Universitat Catalana d’Estiu.

—En el llibre expliqueu que molts habitants de la Franja no són conscients que parlen català i, fins i tot, quan ho diuen, ho fan amb la boca petita. Per què passa, això?
—Un amic meu d’Albelda (Llitera), que és advocat, diu que hi ha una indeterminació onomàstica, és a dir, del nom de la llengua. També hi ha una indeterminació jurídica. La constitució espanyola diu que totes les llengües pròpies són oficials o cooficials per mitjà dels estatuts corresponents. Aleshores, si no identifiques aquestes llengües, si no les reconeixes, fa la sensació que parles una cosa de tercera divisió. I al costat, n’hi ha una altra que se suposa que és de primera divisió, que és el castellà. Això genera un clima d’incertesa i inseguretat que es trasllada al dia a dia.

—En aquest cas, el nom sí que fa la cosa.
—És clar, perquè en el cas contrari acaba generant una mena d’autoodi cap a la teva llengua, perquè pràcticament no té ni nom. A Fraga pot ser el fragatí, a Maella el maellà, a Favara el chapurriau… Això és un desconcert molt poc seriós. Si mires l’encapçalament de la constitució espanyola, hi figura el castellà. Després, hi afegeix “les altres llengües

espanyoles", no hi posa ni el nom! Se n'hauria de posar el nom, i els cognoms, donar-li dignitat. I això no passa. A la Franja, som en una situació d'indigència, de màxima vulnerabilitat. Arriba un punt en què la gent se sent a la intempèrie perquè no té els seus drets lingüístics reconeguts.

—Fa uns mesos, l'actual president de l'Aragó, Jorge Azcón, va negar que a l'Aragó s'hi parlés català. Què us semblen aquestes declaracions?
—Generen molta tristesa, perquè suposadament és un representant de tots els habitants de l'Aragó, també de la Franja. També és una irresponsabilitat molt greu i la demostració d'una profunda incultura i manca de sensibilitat. A més, són unes declaracions que no tenen el més mínim suport científic.

—Amb quines dificultats es troba en el dia a dia un veí de la Franja a l'hora d'expressar-se normalment amb la seva llengua.
—Normalment no hi ha gaires problemes. Al supermercat, jo sempre parlo català i els botiguers em poden respondre com vulguin. Ara, el problema apareix quan vas a una entitat bancària. Per exemple, a Ibercaja sempre em demanen que els parli en castellà. En instàncies oficials, depèn del context. En el cas de Fraga, si a la batllia hi mana el PSOE, et deixen cursar un document en català. Si hi mana el PP, no. Jo em mantinc en català, però la majoria de gent, a la mínima, es passa al castellà, perquè tenen por d'aquesta incertesa jurídica. I no cal parlar de quan t'has d'adreçar a una autoritat… Si t'hi van les coses, directe al castellà, tot i que això també passa a Catalunya. No vols que se't compliqui la situació. Et predisposen a parlar castellà perquè tenen aquest poder implícit.

—Enguany fa quaranta anys de la Declaració de Mequinensa. Com ha canviat la situació del català a l'Aragó en aquestes quatre dècades?
—Ara estem molt pitjor. És una zona en què hi ha molta immigració, vénen molts temporers a treballar la terra i és molt difícil poder integrar tota aquesta gent en el català. A més, si no tens consciència lingüística, si la llengua no té prestigi, es va dissolent a poc a poc. Per tant, la situació és d'endarreriment.

—I en l'ensenyament?
—Tampoc no s'ha avançat. Fa temps, molts professors venien de Catalunya a la Franja a fer classes perquè hi havia un conveni amb la Generalitat. Això s'ha perdut i ara ens trobem, fins i tot, amb docents que no saben parlar català i s'ho han manegat per obtenir la titulació. A més, s'ensenya el català com si fos una llengua estrangera. Ma filla ha tingut professors que parlen català a classe i quan són als passadissos passen al castellà. Hi ha molta negligència, molt poca seriositat, molta irresponsabilitat i algú que té bona voluntat, però en general és una situació de destrucció de la llengua.

—En més d'un article recollit en el llibre comenteu que les institucions catalanes no han acabat mai de fer prou per a protegir aquest patrimoni lingüístic de la Franja. Què heu trobat a faltar?
—Per exemple, a Perpinyà hi ha una corresponsalia de Catalunya Ràdio i TV3; en canvi, aquí, no. A Manacor hi ha una oficina de la Universitat Oberta de Catalunya; a la Franja només en tenim de la Universitat a Distància espanyola. Els lligams amb Catalunya són essencials. La Franja és un rerepaís. El català aquí se salvarà si continua havent-hi vincle entre Fraga i Lleida, entre Benavarri i Tremp, entre Vall-de-roures i Tortosa. El govern hauria de trobar punts en comú, coses a compartir amb la Franja. Això és fonamental, perquè ara mateix l'energia i la vitalitat de la llengua ve de Catalunya.

—No trobeu que també falten referents?
—De referents, en tenim, cal que en siguem conscients. Francesc Serés i Mercè Ibarz són de Saidí i han demostrat per activa i per passiva que la llengua de la Franja té prou nivell per a fer literatura d'alta volada. Alguns llibres de Jesús Moncada, nascut a Mequinensa, es llegeixen a instituts de Catalunya. Això és molt interessant! Com deia abans, la Franja és un rerepaís, és allà d'allà. Sembla que no existeixi per a molta gent, però ha de ser capaç de generar nous referents en llengua catalana en la literatura, el cinema, la cançó, el teatre, el periodisme, perquè la competència lingüística existeix.

—Un altre dels elements que destaquen en el llibre és la toponímia. Creieu que en un lloc com la Franja acaba essent un dels darrers punts de resistència lingüística?
—La toponímia delata l'entorn. És a dir, quan dius Vall-de-roures penses que probablement en aquest indret hi havia roures. Quan dius Portellada veus que és un derivat de porta. La toponímia t'explica com era el paisatge fa anys i panys. I, per tant, expliquen que aquí s'hi ha parlat sempre català. En el llibre hi insisteixo molt, perquè aquí hi ha casos flagrants que fan riure. Traduccions maldestres de funcionaris amb poques ganes d'investigar. Per exemple, de Tamarit de Llitera en diuen Tamarite, que no vol dir res. En català, el tamariu és una planta. O Alcampell, que és la denominació castellana que sorgeix de l'original el Campell. I hi ha centenars d'exemples més que en democràcia

s’haurien pogut arreglar, però que no s’ha fet.

—El llibre inclou mots propis de la variant dialectal de la franja, com ‘astí’, ‘contar’, ‘paregut’ o ‘detràs’. Fins a quin punt era important mantenir aquests trets propis del català de la Franja?
—Molt. Són paraules que formen part de la nostra llengua i que cal fer ressorgir i donar a conèixer. Per exemple, aquí a Fraga es fa servir la paraula ‘nafra’, que jo pensava que s’havia perdut. També es fa servir ‘revolt’, o ‘aidar’ en comptes de ‘ajudar’, o ‘oratge’ en lloc de ‘temps’. Resulta que als contorns de la llengua hi ha paraules que continuen vives i que pensàvem que eren difuntes perquè ja no les sentim a Barcelona o Tarragona. Cal valorar aquest vocabulari tan ric que tenim.

—En un dels relats expliqueu que la barcassa que unia els pobles de Saidí i Vilella de Cinca exercia de mecanisme de cohesió social durant la postguerra. Ara que el món ha canviat tant, creieu que la Franja és un territori ben cohesionat?
—No hi ha cap mena de cohesió. El filòleg Ramon Sistach diu que la Franja és com un enfilall de salsitxes. L’única cohesió que existeix és amb la comarca catalana del costat. Per exemple, entre Batea, Gandesa i Corbera d’Ebre hi ha una bona relació de continuïtat amb Calaceit. De fet, fins fa tres dies, els adolescents de Calaceit anaven a l’institut a Gandesa per motius pràctics.

—Formeu part del Casal Jaume I de Fraga. Quina tasca hi feu?
—Activisme lingüístic. Darrerament, hem escrit a l’ONG European Language Equality Network (ELEN) per denunciar la situació de manca de drets lingüístics que patim a la Franja. Intentem remoure la qüestió de l’oficialitat del català a l’Aragó.

Pere Millan Roca

Podeu accedir a l'article original a través del següent enllaç:
https://www.vilaweb.cat/noticies/quim-gibert-franja-catala-entrevista/?pont=b7f9d0742f749189b31417b5b9a60007&utm_source=intern&utm_medium=Butllet%C3%AD&utm_campaign=ButlletiNit